

Doniyor kitobi — yuz o‘n ikkinchi

Ismoilning bashoratli ramziyligini ochib berish: Kamondordan 144 000 ning muhrlovchisigacha

Jeff Pippenger

2024-03-02

Va Xudo yigit bilan edi; u ulg‘aydi, cho‘lda yashadi va kamonchi bo‘ldi. Ibtido 21:20.

Ismoil kamonchi bo‘ldi; bu urushning ramzi, shuningdek Rimga qarshi chiqariladigan ijro etuvchi hukmning ham ramzidir.

Bobildan qochib, qutulib chiqqanlarning ovozi Sionda Egangiz Xudoning qasosini, Uning Ma‘badining qasosini e‘lon qilur. Bobulga qarshi kamonchilarni bir joyga to‘plang; ey kamon tortuvchilarning barchasi, uni har tomondan qurshab lager tiking; undan hech kim qochib qutulmasin; qilgan ishiga yarasha uning jazosini qaytaring; u nima qilgan bo‘lsa, unga ham shuni qiling; chunki u Egamizga, Isroilning Muqaddas Zotiga qarshi mag‘rurlik qilgan. Yeremiyo 50:28, 29.

O‘qchilar Bobilga uning qilgan ishiga yarasha jazo qaytaradilar, va bu jazo tez orada keladigan yakshanba qonuni paytida, Vahiy kitobining o‘n sakkizinchi bobidagi ikkinchi ovoz bilan, Bobilning bosqichma-bosqich ijro etiladigan hukmi boshlanganda boshlanadi.

Va men osmondan yana bir ovozni eshitdim, u shunday der edi: “Ey Mening xalqim, uning gunohlariga sherik bo‘lib qolmasligingiz va uning balolaridan ulush olmasligingiz uchun undan chiqinglar. Chunki uning gunohlari osmongacha yetib borgan, va Xudo uning nohaqliklarini esladi. U sizlarga qanday qaytargan bo‘lsa, unga ham xuddi shunday qaytaringlar; uning ishlariga yarasha unga ikki hissa qilib qaytaringlar: u to‘ldirgan kosada unga ikki hissa qilib to‘ldiringlar. U o‘zini qanchalik ulug‘lagan va ayshu ishratda yashagan bo‘lsa, unga shunchalik azob va qayg‘u beringlar; chunki u o‘z yuragida: Men malika bo‘lib o‘tiribman, beva emasman, va aslo qayg‘u ko‘rmayman, deydi.” Vahiy 18:4–7.

Ismoil va uning onasi Hojar to‘ng‘ichlik huquqini meros qilib olishdan tiyib qo‘yildi va quvib chiqarildi. Shunday qilib, hasad Islomning bashoratli undoviga, urush esa ularning bashoratli mashg‘ulotiga aylandi. Birinchi eslatmada Sora tomonidan Ismoil va uning onasiga qo‘yilgan bu tiyib qo‘yish tilga olinadi, va ularning bu “tiyib qo‘yilishi” Xudoning Kalomi hamda tarix davomida Islomning asosiy bashoratli xususiyatiga aylandi. Ismoilning avlodlari yovvoyi odamlar bo‘lishi kerak edi; ularning qo‘li har bir kishiga qarshi bo‘lar edi, va ularning yovvoyi sifati otlar oilasiga mansub yovvoyi Arab eshagi timsolida ifodalangan. Shunday qilib, birinchi va ikkinchi voyalardagi islomiy urushlar g‘azablangan otlarga mingan jangchilar sifatida tasvirlangan.

Islom — kechki yomg‘irning xabaridir, va uchta voy uchta muayyan bashoratli chiziqni ifodalashi mutlaqo munosibdir, chunki kechki yomg‘irning uslubi “satr ustiga satr”dir. Dastlabki ikki chiziqning bashoratli xususiyatlari bir joyga keltirilganda, ular uchinchi vouning chizig‘ini barpo etadi. Uchala bashoratli chiziq ham bir yuz qirq to‘rt mingning muhrilanish davrini tasvirlaydi. Bu

uch chiziq kechki yomg'irning to'kilish davrini ifodalaydi, chunki kechki yomg'ir uchinchi Voy 2001-yil 11-sentabrda kelganida sepila boshlagan edi.

“So'nggi yomg'ir Xudoning xalqi ustiga yog'ishi kerak. Qudratli bir farishta osmondan tushib kelishi kerak, va butun yer uning ulug'vorligi bilan yoritilishi kerak.” Review and Herald, 1891-yil 21-aprel.

Muhrlash davri, shuningdek, 1840-yil 11-avgustda boshlangan va 1844-yil 22-oktabrda uchinchi farishtaning kelishi bilan yakunlangan davr orqali ham ifodalangan edi. O'sha vaqt oralig'i Habakkuk kitobining ikkinchi bobida ham tasvirlangan edi. Millerchilar tarixi Habakkuk kitobining ikkinchi bobini bajo keltirdi va shu tariqa u 1840-yil 11-avgustda farishta tushib kelganida boshlandi hamda 1844-yil 22-oktabrda uchinchi farishta kelganida yakunlandi.

Habakkukning ikkinchi bobi vahiy oxirida vahiyni “so'zlashini” ko'rsatadi. Vahiy kitobining o'ninchi bobi, uchinchi oyatda farishta baland ovoz bilan qichqirdi (so'zladi), va 1844-yil 22-oktabrda o'sha farishtaning o'zi “vaqt endi bo'lmasin”, deb qasam ichdi (so'zladi). Habakkukning ikkinchi bob, birinchi oyatidagi soqchi 1840-yil 11-avgustda joylashgan, chunki aynan o'sha vaqtda soqchilar o'z ovozlari ko'tarilar.

1888-yildagi isyonda, Sister White Vahiy kitobining o'n sakkizinchi bobidagi, yer yuzini O'z ulug'vorligi bilan yoritishi kerak bo'lgan farishtani ifodalaydi deb ko'rsatgan o'sha voqeada, soqchilar (Jones va Waggoner) Xudoning xalqiga ularning gunohlarini ko'rsatish uchun o'z “ovozlari”ni karnay kabi ko'tardilar, chunki ularning xabari Laodikeiyaga qaratilgan xabar edi. 2001-yil 11-sentabrda esa, 1888-yil tarixi orqali timsollanganidek, Rabbiiy O'zining oxirgi kunlardagi xalqini Eremiyoning qadimiy yo'llariga qaytardi; u yerda soqchilarga quloq solinmagan edi. Farishtaning tushib kelishi soqchilarning bashoratli ravishda yetib kelganini bildiradi.

1840-yil 11-avgustda kelgan “ovoz” qo'riqchilar orqali yetkazildi, va Eremiyoga shunday aytilniki, agar u umidsizlikka tushganidan keyin o'z e'tiqodi va Xudoga bo'lgan ishonchiga qaytsa, u Xudoning og'zi bo'ladi. Kechikkan vahiy nihoyat 1844-yil 22-oktabrda yetib kelganida, u “so'zladi”. Millerchilar tarixida amalga oshgan Habakkuk kitobining ikkinchi bobidagi davr bir yuz qirq to'rt mingning muhrlanishi davrini tasvirlaydi.

1840-yil 11-avgustdan 1844-yil 22-oktabrgacha bo'lgan davr bir yuz qirq to'rt mingning muhrlanishini tasvirlashini tan olish nihoyatda muhimdir; bu esa kechki yomg'ir yog'diriladigan davrdir. Bu muhimdir, chunki kechki yomg'ir haqidagi xabar “sitr ustiga sitr” metodologiyasi orqali aniqlanishi lozim. Bir yuz qirq to'rt mingning muhrlanishi bo'lgan o'sha maxsus davr bashoratli yo'nalishlarda qayta-qayta ifodalanadi, va bu Habakkuk ikkinchi bobda ham shundaydir; Sister White uni to'g'ridan-to'g'ri Milleritlar tarixida bajo bo'lgan deb ko'rsatadi. U, shuningdek, Milleritlar tarixining bir yuz qirq to'rt ming tarixida takrorlanishini ham qayta-qayta o'rgatadi.

Ular Ikkinchi kelish davriga taalluqli deb hisoblagan bashoratlar bilan qo'shib ketgan holda, ularning noaniqlik va taraddud holatiga ayniqsa mos tushadigan, hamda hozircha ularning anglashiga qorong'i bo'lib turgan narsa o'z vaqtida ravshan qilinajagiga imonda sabr bilan

kutishga ularni ruhlantiradigan ta'limot ham berilgan edi.

“Bu bashoratlar orasida Xabaquq 2:1–4 dagisi ham bor edi: ‘Men qo‘riqlash joyimda turaman, minorada o‘rnimni egallayman, U menga nima deyishini va tanbeh topganimda nima deb javob berishimni ko‘rish uchun kuzatib turaman. Egamiz menga javob berib dedi: Vahiyni yoz, uni lavhalar ustiga ravshan qilib bitib qo‘y, toki uni o‘qigan kishi yugurib borsin. Chunki vahiy hali belgilangan vaqt uchundir, ammo oxirida u so‘zlaydi va yolg‘on chiqmaydi: garchi u kechikkandek tuyulsa ham, uni kutgin; chunki u albatta keladi, kech qolmaydi. Mana, mag‘rurlangan kishining joni uning ichida to‘g‘ri emas; ammo odil kishi o‘z imoni bilan yashaydi.’”

“1842 yildayoq, ushbu bashoratda berilgan: «vahiyni yozib qo‘y, uni lavhalar ustida ravshan etib yozgin, toki uni o‘qigan kishi yugurib keta olsun», degan yo‘riq Charlz Fitchga Doniyor va Vahiy kitobidagi vahiylarni tasvirlash uchun bir bashoratli jadval tayyorlash fikrini bergan edi. Bu jadvalning nashr etilishi Habakkukga berilgan amrning ado bo‘lishi deb qaraldi. Biroq o‘sha paytda hech kim ayni shu bashoratda vahiyning amalga oshishida ko‘rinadigan bir kechikish — bir muddat to‘xtab turish vaqti — ham ko‘rsatilganini payqamagan edi. Umidsizlikdan so‘ng bu oyat nihoyatda muhim bo‘lib ko‘rindi: «Vahiy hali belgilangan vaqt uchundir, ammo oxirida u so‘zlaydi va yolg‘on chiqmaydi; agar u kechiksa, uni kut, chunki u, albatta, keladi, kechikmaydi.... Solih esa o‘z imoni bilan yashaydi.»

Hizqiyolning bashoratining bir qismi ham imonlilar uchun quvvat va tasalli manbai edi: “Egamizning kalomi menga kelib dedi: Inson o‘g‘li, Isroil yurtida sizlarda: Kunlar cho‘zilmoqda, har bir vahiy esa puchga chiqmoqda, degan bu maqol nima? Shuning uchun ularga aytgin: Egamiz Rabbii shunday deydi: ... Kunlar yaqindir, va har bir vahiyning ro‘yobi ham yaqin.... Men so‘zlayman, va Men aytadigan so‘z bajo bo‘ladi; u endi ortga surilmaydi.” “Isroil xonadoni aytadi: U ko‘rayotgan vahiy uzoq kunlar uchundir, u juda olis zamonlar haqida bashorat qilmoqda. Shuning uchun ularga aytgin: Egamiz Rabbii shunday deydi: Mening birorta so‘zim endi ortga surilmaydi, balki Men aytgan so‘z bajo bo‘ladi.” Hizqiyol 12:21–25, 27, 28.” Buyuk Kurash, 391–393.

Millerchilar nafaqat o‘zlarini o‘n bokira haqidagi masalni va Xabaquq kitobining ikkinchi bobini ado etayotgan deb ko‘rdilar, balki ular, o‘zlari bu bashoratlarni ado etayotgan tarix ayni o‘sha tarix ekanini, Hizqiyol ham “har bir vahiy”ning “ta’siri” bajo keltiriladigan ayni shu tarix sifatida aniqlaganini ko‘rishga ham yo‘naltirildilar. Yuz qirq to‘rt ming kishining muhrlanishini ifodalovchi tarixiy chiziq — har bir vahiyning ta’siri bajo keltiriladigan joydir!

So‘nggi yomg‘ir davrini va bir yuz qirq to‘rt ming kishining muhrlanishini ifodalovchi chiziqlar bir joyga keltiriladi; bu esa bashoratli tarix muqarrar ravishda Alfa va Omegoning imzosiga ega ekanini tasdiqlash uchundir.

Milleritlar tarixi Vahiy kitobining o‘ninchi bobidagi farishtaning ovozi bilan boshlanadi va ayni shu ovoz bilan yakunlanadi. 2001-yil 11-sentyabr Vahiy kitobining o‘n sakkizinchi bobidagi birinchi ovoz bilan boshlanadi va Vahiy kitobining o‘n sakkizinchi bobidagi ikkinchi ovoz bilan yakunlanadi. Habakkukning ikkinchi bobi soqchilarning ovozi bilan boshlanadi va Yeremiyoning soqchisining ovozi bilan yakunlanadi. Birinchi qayg‘u Muhammad bilan boshlanadi va

Muhammad II bilan yakunlanadi. Ikkinchi qayg‘u Islomning to‘rt farishtasining qo‘yib yuborilishi bilan boshlanadi va Islomning tiyib turilishi bilan yakunlanadi.

So‘nggi yomg‘ir bo‘lgan metodologiya Ishayoning “satr ustiga satr” metodologiyasidir, va so‘nggi yomg‘ir xabarini aniqlash hamda mustahkamlash uchun birlashtiriladigan satrlar muqarrar ravishda Alfa va Omeganning muhrini o‘z ichiga oladi. Vahiyning to‘qqizinchi bobidagi birinchi voy Muhammad bilan boshlanib, Muhammad II bilan tugaydi. Bu davr urushning ikki turiga bo‘linadi: birinchisi Abu Bakr bilan jiddiy ravishda boshlangan Rimga qarshi tartibsiz hujumlar bo‘lib, undan keyin Islomning birinchi uyushgan urushi amalga oshirilgan bir yuz ellik yillik davr keladi.

Bir yuz ellik yil “besh oy” haqidagi vaqt bashorati bilan ifodalanadi. Ikkinchi voy ham uch yuz to‘qson bir yil va o‘n besh kunni tashkil etuvchi vaqt bashoratiga ega. Shuning uchun, birinchi va ikkinchi voylarning bashoratli tuzilishi nihoyani boshlanish bilan aynanlashtirgani bois, unda muhrlash bilan muayyan bir vaqt davri o‘rtasidagi ajratish mavjuddir. Muhrlash jarayoni birinchi voyning tarixining boshida ifodalanadi va u ikkinchi voyning oxirida ham ifodalanadi.

To‘rtinchi oyatdagi muhrlashdan keyin, birinchi voy ichida, “besh oy” (bir yuz ellik yil) keladi. Besh oy ikki marta ko‘rsatilgan: bir marta beshinchi oyatda, yana bir marta o‘ninchi oyatda. Ikkinchi voy ichida 1840-yil 11-avgustdan 1844-yil 22-oktabrgacha bo‘lgan muhrlash jarayonidan oldin esa, o‘n beshinchi oyatdagi “soat, kun, oy va yil” (uch yuz to‘qson bir yil va o‘n besh kun) haqidagi bashorat turadi. Yaxlit bir uzluksiz qator sifatida, beshinchi va oltinchi karnaylar muhrlash jarayonining tasviri bilan boshlanib, shu bilan yakun topadi.

Ikki chiziq sifatida, “satr ustiga satr” tatbiq etilganda, ular birinchi Muhammad va ikkinchi Muhammad bilan belgilangan bir boshlanish hamda yakunni ko‘rsatadi. “Satr ustiga satr” bo‘lib, ular har bir chiziqda ikki alohida davrni ko‘rsatadi; bu esa har bir chiziqning vaqt haqidagi bashoratga egaligi natijasida yuzaga keladi. Birinchi voy tarixida Islom Rimga “zarar yetkazishi” kerak edi, ikkinchi voyda esa u Rimni “o‘ldirishi” kerak edi. Birinchi voy nayzalar, qilichlar va o‘qlar urushi bo‘lgan, ikkinchi voy esa qurol-aslaha sifatida poroxni joriy etgan.

“10-OYAT. Va ularning chayonlarga o‘xshash dumlari bor edi, va dumlarida nishlari bor edi; hamda ularning qudrati besh oy davomida odamlarga ozor yetkazish edi. 11. Va ular ustidan bir shoh bor edi; u tubsizlik qa‘rining farishtasi bo‘lib, uning nomi ibroniy tilida Abaddon, yunon tilida esa uning nomi Apollyon.”

“Shu paytgacha, Keith bizga dastlabki besh karnayning chalinishiga doir tasvirlarni taqdim etdi. Ammo endi biz u bilan xayrlashib, bu yerda kiritilgan bashoratning yangi xususiyati, ya‘ni bashoriy davrlar,ning tatbiqiga o‘tishimiz kerak.

“Ularning odamlarga besh oy zarar yetkazishga qudrati bor edi.—1. Savol tug‘iladi: ular qaysi odamlarga besh oy zarar yetkazishlari kerak edi?—Shubhasiz, keyinroq o‘ldirishlari lozim bo‘lgan o‘sha odamlarga (15-oyatga qarang); ‘odamlarning uchdan bir qismi’, ya‘ni Rim imperiyasining uchinchi qismi,—uning yunon bo‘linmasi.

“2. Ular o‘z azoblash ishini qachon boshlashlari kerak edi? 11-oyat bu savolga javob beradi.

“(1) ‘Ularning ustidan bir shoh bor edi.’ Muhammadning vafotidan boshlab to o‘n uchinchi asrning oxirlariga yaqin davrgacha, Muhammadga ergashuvchilar bir necha rahbarlar qo‘l ostidagi turli fraksiyalarga bo‘lingan bo‘lib, ularning barchasini qamrab oladigan umumiy fuqaroviy hukumat mavjud emas edi. O‘n uchinchi asrning oxirlariga yaqin, Usmon keyinchalik Usmonli hukumati yoki imperiyasi nomi bilan tanilgan bir hukumatga asos soldi; u esa o‘zib borib, Muhammadga ergashuvchi asosiy qabilalarning barchasini o‘z ichiga oldi va ularni yagona ulug‘ monarxiyaga birlashtirdi.

“(2) Shohning tabiati. ‘Tubsiz chuqurlikning farishtasi bo‘lib.’ Farishta xabarchi, xizmatkorni anglatadi — u yaxshi ham, yomon ham bo‘lishi mumkin, va har doim ham ruhiy mavjudot bo‘lavermaydi. ‘Tubsiz chuqurlikning farishtasi’ — yoki u ochilganda o‘sha yerdan chiqqan dinning bosh vaziri. O‘sha din Muhammadiylikdir, sulton esa uning bosh vaziridir. ‘Sulton, yoki, u befarq ravishda qanday atalmasin, buyuk Senyor, ayni paytda Oliy Xalifa, ya‘ni bosh ruhoniylar hamdir; u o‘z shaxsida eng oliy ruhiy martabani eng oliy dunyoviy hokimiyat bilan birlashtiradi.’ — World As It Is, 361-b.”

“(3) Uning nomi. Ibroniylar tilida — “Abaddon”, ya‘ni vayron qiluvchi; yunon tilida — “Apollyon”, ya‘ni qirib tashlaydigan yoki yo‘q qiladigan. Ikki tilda ikki xil nomga ega ekanidan, bu yerda hokimiyatning nomidan ko‘ra, uning tabiatini ifodalash nazarda tutilgani ayon bo‘ladi. Agar shunday bo‘lsa, har ikki tilda ifodalanganidek, u vayron qiluvchidir. Usmonli hukumati xarakteri hamisha shunday bo‘lib kelgan.

“Ammo Usmon yunon imperiyasiga qarshi o‘zining birinchi hujumini qachon boshladi? — Gibbonning, *Decline and Fall* va boshqalarga ko‘ra, ‘Usmon ilk bor Nikomediya hududiga 1299-yil 27-iyul kuni kirdi.’”

“Ba‘zi yozuvchilarning hisob-kitoblari bu davr Usmonli imperiyasining tashkil topishi bilan boshlanishi kerak, degan taxminga asoslangan; ammo bu, ravshanki, xatodir; chunki ular nafaqat o‘z ustilarida bir podshohga ega bo‘lishlari, balki besh oy davomida odamlarga azob berishlari ham kerak edi. Lekin azob berish davri azob beruvchilarning birinchi hujumidan oldin boshlanishi mumkin emas edi; bu esa, yuqorida aytilganidek, 1299-yil 27-iyul edi.

Quyida keltiriladigan hisob-kitob, aynan shu boshlang‘ich nuqtaga asoslanib, J. Litch tomonidan 1838 yilda nashr etilgan *Christ’s Second Coming*, etc. nomli asarda amalga oshirilgan va e‘lon qilingan edi.

“‘Va ularning qudrati odamlarga besh oy zarar yetkazish uchun edi.’ Ularning topshirig‘i shu darajagacha cho‘zilar edi: muttasil talon-tarojlar orqali azob berish uchun, ammo siyosiy ma‘noda ularni o‘ldirish uchun emas. ‘Besh oy’, bir oyga o‘ttiz kundan hisoblaganda, bizga bir yuz ellik kunni beradi; va bu kunlar ramziy bo‘lgani uchun, bir yuz ellik yilni anglatadi. 1299-yil 27-iyuldan boshlab, bir yuz ellik yil 1449-yilgacha yetib boradi. Ana shu butun davr mobaynida turklar Yunon imperiyasi bilan deyarli uzluksiz urush olib bordilar, ammo shunga qaramay, uni zabt eta olmadilar. Ular yunon viloyatlarining bir nechtasini egallab oldilar va qo‘llarida tutib turdilar, biroq Konstantinopolda yunon mustaqilligi hanuz saqlanib qoldi. Ammo 1449-yilda, bir yuz ellik yilning yakunida, bir o‘zgarish yuz berdi; uning tarixi keyingi karnay ostida topiladi.” Uriah Smith, *Daniel and Revelation*, 505–507.

Uriya Smit keyingi Karnaydagi uch yuz to‘qson bir yil va o‘n besh kunlik bashorat uchun boshlanish nuqtasini ifodalovchi bir yuz ellik yil haqidagi Yosiyo Litchning hisob-kitobini keltirmoqda. Litchning o‘zaro bog‘liq bo‘lgan bu ikki vaqt bashoratiga doir oldindan aytgan so‘zlari haqida opa Uayt shunday yozgan:

“1840-yilda bashoratning yana bir diqqatga sazovor bajo bo‘lishi keng qiziqish uyg‘otdi. Bundan ikki yil avval, ikkinchi kelish haqida va‘z qilayotgan yetakchi xizmatchilardan biri bo‘lgan Josiya Litch Vahiy 9-bobning sharhini nashr etib, Usmonli imperiyasining qulashini oldindan aytgan edi. Uning hisob-kitoblariga ko‘ra, bu qudrat... 1840-yil 11-avgust kuni ag‘darilishi kerak edi, o‘shanda Konstantinopoldagi Usmonli hokimiyatining sindirilishi kutilishi mumkin. Va men ishonamanki, aynan shunday bo‘lib chiqadi.”

“Belgilab qo‘yilgan ayni vaqtda Turkiya o‘z elchilari orqali Yevropaning ittifoqchi davlatlari himoyasini qabul qildi va shu tariqa o‘zini xristian xalqlarning nazorati ostiga qo‘ydi. Bu voqea bashoratni aynan ado etdi. Bu ma‘lum bo‘lgach, ko‘pchilik Miller va uning hamkorlari qabul qilgan bashoratlarni talqin etish tamoyillarining to‘g‘riligiga ishondi, va advent harakatiga ajoyib bir turtki berildi. Ilmli va mavqeli kishilar, ham voizlik qilishda, ham uning qarashlarini nashr etishda, Millerga qo‘shildilar, va 1840-yildan 1844-yilgacha bu ish tez sur‘at bilan kengaydi.” The Great Controversy, 334, 335.

Birinchi va ikkinchi voy bir-biri bilan o‘zaro bog‘langan ikki vaqt bashorati orqali tutashtirilgan. Birinchi voy muhrlashning bir tasviri bilan boshlanadi, ikkinchi voy esa 1840-yil 11-avgust tarixidan 1844-yil 22-oktabrda yettinchi karnayning chalinishigacha bo‘lgan tarix bilan yakunlanadi; bu ham muhrlashning bir tasviridir. Boshlanish va yakun Alfa va Omeganing muhrini ko‘taradi, chunki Masih ahdni bir hafta davomida tasdiqlagan tarixda bo‘lgani kabi, bu davr ham ikki qismga bo‘lingandir. Birinchi davr birinchi Muhammad bilan boshlanib, ikkinchi Muhammad bilan tugaydi. Ikkinchi davr esa “Xudo huzuridagi oltin qurbongohning to‘rt shoxidan chiqqan bir ovoz” bilan boshlanadi va “abadiy va abadulabad tirik bo‘lgan, osmonni va undagi narsalarni, yerni va undagi narsalarni, dengizni va undagi narsalarni yaratgan Zot nomi bilan, endi vaqt bo‘lmasligiga qasam ichayotgan” Masihning “ovozi” bilan tugaydi.

Biz ushbu tadqiqotni keyingi maqolada davom ettiramiz.

“Xudoning xalqining o‘tmishdagi safarlarining ulug‘ tarixiga nisbatan shubha uyg‘otish uchun Shayton ongda qo‘zg‘ata oladigan har qanday savol uning shaytoniy oliyjanobligini mamnun qiladi va Xudoga haqoratdir. Rabbimizning qudrat va buyuk ulug‘vorlik ila tez orada dunyomizga kelishi haqidagi xabar haqiqatdir, va 1840 yilda uni e‘lon qilishda ko‘plab ovozlarni ko‘tarilgan edi.” Manuscript Releases, 9-jild, 134.